

Література

1. Прокопчук І. І. Ціннісне та інституційно-владне забезпечення політичної свободи в умовах демократії: політологічний аналіз творчої спадщини Алексіса де Токвіля: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.01 / І.І. Прокопчук; НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – К., 2001. – 16 с.
2. Яковлев Д.В. Політична взаємодія як комунікативний процес: мідіатизація, демократизація, раціоналізація / Д.В. Яковлев. – Одеса: Астропринт, 2009. – 288 с.

Столярова А.Ю.

*бакалавр політології, студентка магістратури
факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОЛІТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ГРОМАДЯН ЯК СКЛАДОВА ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО ВИБОРУ

Політичний процес сучасної України характеризується динамічними, але не завжди системними трансформаціями, які обумовлені демократичним вибором суспільства. На жаль, цей вибір більшості громадян на користь демократії досі не став основою діяльності політичних еліт. Вибір суспільства не призвів до утворення демократичних інститутів влади.

У цих умовах однією із визначальних складових процесу інституціоналізації демократичної влади стає політична компетентність громадян. Це обумовлено зв'язком між рівнем політичної компетентності громадян, їх електоральним вибором та урядуванням. Для пострадянських країн вкрай важливим стає ланцюжок «компетентність» – «електоральний вибір» – «інституціоналізація влади».

У процесі демократизації основою інституціоналізації влади виступає діяльність та вибір компетентних громадян, які впливають на прийняття та реалізацію політичних рішень, визначення стратегії та тактики перетворень, їх темпу та спрямованості як через електоральний вибір, так і у процесі контролю управління.

Одним із визначальних політичних процесів, у якому повною мірою проявляється та віддзеркалюється політична компетентність громадян є виборчі кампанії. Саме тому, на окрему увагу заслуговують ґрунтовні праці щодо дослідження електорального процесу як складової інституціоналізації владних суб'єктів таких вітчизняних авторів, як В. Бокоч, В. Бунь, В. Денисенка, А. Єхніч, Ю. Остапця, І. Поліщука, В. Фесенка, К. Черкашина, О. Шаян, Ю. Шведи, Н. Шестак, Д. Яковлева, ін.

Сучасні дослідження політичної компетентності громадян базуються на теорії поліархії та громадянської компетентності Р. Даля. У процесі формування політичної компетентності громадян вкрай важливими виступають наступні фактори. По-перше, соціальна (груповая) приналежність індивіда, його ідентифікація з певною верствою та класом. По-друге, ідеологічна та партійна ідентичність громадянина. По-третє, специфіка поточної політичної ситуації, яка обумовлює конкретний політичний або електоральний вибір громадянина. Відповідно до теорії публічного вибору, політична поведінка громадян у конкретній ситуації визначається їх раціональним вибором, спрямованим на одержання максимальних вигод та преференцій від обрання того чи іншого політика за найменших витрат часу або інших ресурсів. По-четверте, феномен «медіатизації» політики, завдяки якому процес формування політичної компетентності відбувається під впливом мас-медіа.

На думку Р. Даля, можна простежити міцний зв'язок між електоральним вибором громадян та їх «громадянською компетентністю». Зокрема, він вважає, що «...для того, аби демократія виявилася життєздатною політичною моделлю, потрібний певний рівень політичної компетентності громадян. У новостворених демократичних державах, де люди тільки починають осягати мистецтво самоврядування, питання громадянської компетентності набуває особливої важливості. Проте навіть в тих країнах, де демократичні інститути існували протягом життя вже кількох поколінь, ми стикаємося з усе більшим числом фактів, що вказують на недостатню компетентність громадян» [2]. Небезпека полягає у тому, що недостатня компетентність громадян породжує зловживання владою з боку правлячого класу, ігнорування інтересів громадян. Ці зловживання можуть бути характерними не лише у процесі урядування, а й під час виборчих кампаній. Мова йде про спроби маніпуляції громадською думкою, нав'язування штучного порядку денного, перетворення політичних змагань

на сукупність медіа-скандалів і навіть відверті фальсифікації під час голосування та підрахунку голосів.

Серед факторів, які визначальним чином впливають на хід та результат електорального процесу, слід відзначити тип суспільства, етап (фаза, цикл) розвитку даного суспільства, домінуючий тип економічних відносин та розподілу благ у суспільстві, ступінь розвитку демократії, конституційні гарантії прав і свобод громадян, рівень політичної участі, політичної культури, зміст політичних цінностей. На думку К. Черкашина поведінка громадян у ході електорального процесу розуміється як «... політичні пріоритети виборців, що висловлюються ними в ході голосувань на виборах» [2, с. 204].

Політична компетентність громадян полягає не лише у їх обізнаності із актуальними політичними проблемами. Головною особливістю компетентності виступає здатність застосовувати політичну інформацію у процесі політичної діяльності. Це здатність раціонально діяти на основі політичних знань, застосовувати політичну інформацію у житті для вирішення конкретних завдань, у тому числі – здійснення електорального вибору.

Демократична політика передбачає, що такі умовні групи, як «правителі» і «громадяни» у політичній системі виступають значною мірою взаємозамінними. Політична компетентність громадян необхідна задля забезпечення у процесі урядування захисту інтересів великих соціальних груп, в ідеалі – усього суспільства. Натомість один із головних викликів демократії полягає у тому, що еліта починає працювати лише на забезпечення вузькогрупових інтересів.

Варто погодитись із Р. Далем у тому, що «громадянам набагато ясніше, що корисно і вигідно для них самих, аніж що саме корисно для суспільства в цілому, тому спонукальні мотиви для дій у власних інтересах швидше за все будуть сильніше спонукальних мотивів до дій в ім'я суспільного блага... якщо вже громадяни усвідомили власні інтереси, природний егоїзм неминуче змусить їх діяти так, щоб ці інтереси забезпечити» [1].

Зокрема, варто погодитись із тим, що «У перехідний період в суспільстві достатньо активними є добре організовані групи, які отримують доступ до влади, економічних, інформаційних та політичних ресурсів впливу на усі сфери суспільного життя, згодом монополізуючи його. Такі групи не мають раціональних мотивів враховувати думку неорганізованих, або гірше організованих суспільних груп, суспільства в цілому...» [3, с. 30].

На думку Р. Даля, «якщо в минулому традиційні способи вирішення проблем, пов'язаних із громадянською компетентністю, діяли успішно, події останніх років поставили їх життєздатність під питання. Цьому є три причини: 1) зміни масштабів суспільного життя; 2) зростаюча складність суспільного життя; 3) зміни в технологіях комунікацій» [1].

Таким чином, завдяки політичній компетентності громадяни мають прагнути справедливості та ефективно захищати досягнення блага для великої групи, а не лише спільноти, частиною якої вони є. Тобто, спрямовувати політику на досягнення блага для всіх (загального блага), що можливо лише за умов раціонального електорального вибору.

Література

1. Даль Р. Проблемы гражданской компетентности [Электронный ресурс] / Р. Даль // Режим доступа: <http://www.politnauka.org/library/teoria/dahl.php>
2. Черкашин К. Територіальна диференціація України у контексті електоральних переваг / К. Черкашин // Вестник СевГТУ. – 2003. – № 50. – С. 204 – 214.
3. Яковлев Д. Раціональний вибір політичних акторів як фундаментальна умова переходу до демократії / Яковлев Д. В. // Актуальні проблеми політики. – 2012. – № 47 – с. 28-36.